

บทความวิจัย (ก.ค. – ธ.ค. 2563)

การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรค หละ ละอองขางในเด็ก

เกษรินทร์ เจริญสุข,

นักศึกษาลัทธิศาสตร์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ศาสตราจารย์(พิเศษ)นายแพทย์สรโรจ แสงวิเชียร, ผศ.ดร.ศุภลักษณ์ พักคำ

สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

E-mail : tan_456112@gmail.com เบอร์โทรศัพท์ 0878262315

บทคัดย่อ

การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหละ ละอองขางในเด็ก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้และภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการตรวจ วินิจฉัยและการใช้ยาสมุนไพรและรวบรวมตำรายาสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Descriptive research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น หมอพื้นบ้านที่ความรู้ความชำนาญมีประสบการณ์ในการรักษาโรคเด็ก หละ ละออง ขาง ซึ่งเป็นผู้ที่มิใช่ประกอบวิชาชีพ ประเภท ก หรือ ค โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจำนวน 4 ราย

ผลวิจัยพบว่า จากการศึกษพบว่าหมอพื้นบ้าน มีอายุตั้งแต่ 68-84 ปี และมีประสบการณ์มากกว่า 20 ปีขึ้นไป เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้มาเป็นหมอพื้นบ้านและลักษณะความรู้ที่ได้รับมาจากการสืบทอดจากบรรพบุรุษและเริ่มจากความสนใจ การสังเกต ประสบการณ์จากครูบาอาจารย์ จากตำราที่หมอพื้นบ้านได้รับการสืบทอดมาและยังเพิ่มเติมจากสมาคมการแพทย์แผนไทยจังหวัดกระบี่ หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าโรคหละ ละอองขาง เกิดจากแม่ เพราะน้ำนมไม่ดีและอิทธิพลของธรรมชาติจึงทำให้เกิดโรคอาการส่วนใหญ่จะมีผลในปาก ปากเปื่อย ออกเม็ดออกผื่นตามร่างกาย บางก็ท้องเสีย ท้องผูก ปวดบิดถ่ายเป็นมูกเลือด หมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะใช้หลักการรักษาโรคของแบบสังเกตอาการ สอบถาม สัมผัส เคาะท้อง หูฟังปอด ใช้ในการพิจารณาการเกิดโรค ยาสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการรักษาโรคเด็กมีทั้งยาต้ม ยาอาบ ยากวาด ยาสูดมกระหม่อมยาทา ซึ่งส่วนใหญ่แก้พิษตานขาง แก้อืด ขี้ลมขาง ในส่วนการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจอยากเรียนรู้ และมีจิตใจเมตตา อยากให้คนรุ่นหลังได้นำความรู้จากภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านมาใช้และพัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: หมอพื้นบ้าน, ภูมิปัญญา, โรคหละ ละออง ขาง

Received: November 12, 2020, **Revised** November 17, 2020, **Accepted** November 22, 2020

The study of folk healer wisdom in the treatment of laryngitis in children

Kesarin Charoensuk

Master of Science Program Applied Thai Traditional Medicine SuanSunandha Rajabhat University

Professor (Special) Dr. SanjaiSaengwichian, Asst. Prof. Dr. SuphalakFakkham

SuanSunandha Rajabhat University

E-MAIL: TAN_456112@GMAIL.COM Phone number 0878262315

Abstract

The study of folk healer wisdom in treating lahoe Blowing mist in children. The objective is to study the knowledge and knowledge of folk healers in the examination. Diagnosis and use of herbal medicines and collection of herbal medicine texts of folk healers Is a qualitative research (Descriptive research) population and sample group Used in this research is Folk doctors who have expertise and experience in treating children with Laok Sang children who have vocational certificate type A or K, by selecting 4 specific samples.

The research found that the study found that folk healers The age is 68-84 years and has more than 20 years of experience. The main motivation for becoming a folk doctor and the characteristics of knowledge derived from inheritance from ancestors and starting from the interest of observing the experiences from the teachers. professor From the table that the ground doctor received from the inheritance and also from the Thai Traditional Medicine Association of Krabi Most folk healers believe that laxx disease is caused by mothers because of bad milk and natural influences, which cause the disease. Most of the symptoms are sores in the mouth, canker sores, peptides produced by the body. Some are diarrhea, constipation, twisting pain, bloody shooting. Most folk healers use the principles of treatment of symptoms, observing, touching, tapping, stomach, stethoscope, and lungs to determine the occurrence of the disease. Herbal medicine used by folk healers in treating children's diseases includes boiling pills, hard baths, drawing pills, fontanel, topical medication. Which mostly cure Tan Toxic, relieve flatulence, expel the wind in the transfer of knowledge to those who are interested to learn And have compassion Would like the next generation to apply knowledge from the knowledge of the ground doctor to use and develop for sustainability.

Keywords: Folk heale ,Knowledge, HlaLaxxng Sang disease

คำขอบคุณ:งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทนำ

ในโลกปัจจุบันนี้ประชาชนมีการเจ็บป่วยเพิ่มมากขึ้น การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถตอบโจทย์การรักษาพยาบาลทุกอาการเจ็บป่วยได้ตามความต้องการของคน หลายคนเจ็บป่วยจึงหาวิธีการรักษาพยาบาลในทางการรักษาอาการเจ็บป่วย ด้วยวิธีการแพทย์แผนอื่นที่สอดคล้องกับวิถีธรรมชาติ การแพทย์แผนไทยก็เป็นการแพทย์สาขาหนึ่งที่กำลังได้รับการยอมรับมากขึ้นในการรักษาพยาบาล แต่ในอดีตที่ผ่านมาการแพทย์แผนไทยหรือการแพทย์พื้นบ้านไทยจึงเป็นแนวทางการดูแลสุขภาพตนเองของคนในชุมชนแบบดั้งเดิมเฉพาะถิ่นที่ถูกกลืนเลือนหายยาวนาน เป็นอิทธิพลทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่สมัยใหม่จากการแพทย์ซีกโลกตะวันตก ซึ่งได้รับการยกย่องยอมรับว่ามีความก้าวหน้าและช่วยให้มนุษย์ได้เรียนรู้แง่มุมต่าง ๆ ของโรคภัยไข้เจ็บ วิธีการป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสุขภาพเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ทำให้ผู้ทบทวนทุกขั้วทมน้อยลง ความก้าวหน้าของการแพทย์ตะวันตกนี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดและการรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่อซีกโลกอื่น ทำให้ความนิยมการแพทย์แบบดั้งเดิมของท้องถิ่นนั้นเสื่อมถอยลง แต่การแพทย์แผนตะวันตกก็สร้างปัญหาบางประการ ค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพเพิ่มมากขึ้น สำหรับชาวบ้านที่อยู่ตาม ชนบทที่ฐานะยากจน สังคมก็เริ่มตระหนักว่าความก้าวหน้าทางการแพทย์แผนตะวันตกไม่มีคำตอบสำหรับทุกปัญหา และต้องการเรียนรู้ว่าการแพทย์แบบอื่น ๆ โดยเฉพาะการแพทย์แบบดั้งเดิมที่ได้ดูแลสุขภาพของมนุษยชาติมาช้านาน จะสามารถนำมาผสมผสานเพื่อช่วยแก้หรือบรรเทาทุกได้ ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าการแพทย์แผนตะวันตกหรือการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาสุขภาพได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นระบบการรักษาพยาบาลมีราคาสูง ต้องพึ่งพิงเวชภัณฑ์อุปกรณ์ทางการแพทย์จากต่างประเทศ ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกันได้

ดังนั้นการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียวไม่สามารถแก้ปัญหาสุขภาพได้ทั้งหมด เนื่องจากเป็นระบบการแพทย์ที่มีราคาสูง ต้องพึ่งพิงเวชภัณฑ์อุปกรณ์ทางการแพทย์จากต่างประเทศซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญที่ทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน (ดารณีอ่อนชมจันทร์, 2548) ดังนั้น การหันไปศึกษาภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพของสุขภาพของการแพทย์พื้นบ้านอย่างลุ่มลึกในทุกมิติเพื่อสิ่งที่ยังเหมาะสมกับยุคสมัยมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในสถานการณ์จริงของชุมชนย่อมเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา เพราะในทัศนะของชาวบ้านนั้น การแพทย์พื้นบ้านไม่ได้แยกออกจากการแพทย์แผนปัจจุบันอย่างเด็ดขาดแต่ดำรงอยู่อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ดังนั้นการพัฒนาสาธารณสุขจึงควรพัฒนาการแพทย์ทุกระบบไปพร้อมกัน แล้วให้ประชาชนเป็นผู้เลือก รูปแบบของการรักษาที่เหมาะสมด้วยตนเองการพัฒนาภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านที่ผ่านมาจะช่วยให้การแพทย์พื้นบ้านเป็นทางเลือกในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม จะต้องปฏิบัติตามวิถีการรักษาดังกล่าวตามแนวคิดทฤษฎีทางการแพทย์แผนไทยจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ครอบคลุมการบำบัดรักษาโรค ทราบถึงอาการของโรค รู้จักยารักษาโรค แต่การพัฒนาก็เป็นไปอย่างช้า ๆ และเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์การขยายตัวของระบบบริการสุขภาพแผนปัจจุบันแล้ว พบว่าค่าใช้จ่ายส่วนนี้เป็นสัดส่วนที่น้อยมาก นอกจากนี้การพัฒนาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ก็ดำเนินไปตามแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ทำให้การศึกษาและพัฒนาส่วนใหญ่แยกขาดจากการใช้จริงของชาวบ้านที่ผูกพันอยู่กับความเชื่อในท้องถิ่น ผลจากการศึกษาจึงไม่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและใช้จริงในชุมชนมากนัก(สถาบันการแพทย์แผนไทย :2545)

ความสำคัญของหมอพื้นบ้านที่มีภูมิปัญญาในการรักษาโรคหาละ ละออง ชางในเด็ก ยังมีความสำคัญต่อคนในชุมชนในท้องถิ่น เนื่องการแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถเข้าถึงต่อการรักษา คนในชุมชนจึงหันมาพึ่งพาหมอพื้นบ้านในการรักษา และมีความ

น่าสนใจในขบวนการรักษาของหมอพื้นบ้าน ข้าพเจ้าจึงเห็นความสำคัญขององค์ความรู้ในการรักษาโรคเด็กนี้ ตลอดจนกลัวว่าองค์ความรู้ด้านโรคเด็กของหมอพื้นบ้านแบบดั้งเดิมจะสูญหายไปจากวิถีของชุมชน สังคมไทย ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาองค์ความรู้และวิธีการตรวจรักษา และขั้นตอนในการใช้ยาสมุนไพร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหาละ ละออง ขางในเด็ก
2. เพื่อศึกษาการตรวจวินิจฉัย การรักษา ขั้นตอนการใช้ยาสมุนไพร ของหมอพื้นบ้าน
3. เพื่อศึกษารวบรวมตำราในการรักษาโรคหาละ ละออง ขางในเด็กของหมอพื้นบ้าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านการเรียนรู้และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของชุมชน

หมอพื้นบ้าน หมายถึง หมอพื้นบ้านที่มีความชำนาญในการรักษาโรค หาละ ละออง ขาง โดยเป็นผู้ที่มีใบประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทย ประเภท ก หรือ ประเภท ค ที่มีการสะสมประสบการณ์มายาวนาน

องค์ความรู้ หมายถึง ความรู้ทั้งปวงของหมอพื้นบ้านที่นำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำหน้าที่รักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆของประชาชน

โรคหรืออาการเจ็บป่วย หมายถึง โรคหรือความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับบุคคล

ขาง หมายถึง ชื่อโรคชนิดหนึ่ง เกิดแก่เด็กเล็ก มีลักษณะเกิดเป็นเม็ดขึ้นในปากในคอ ลิ้นเป็นฝ้า มีอาการ เช่น ไม่กินนม ไม่กินข้าว ปวดหัวตัวร้อน ระบายมี ๒ ประเภท คือ ขางเจ้าเรือน เป็นขางที่เกิดกับทารกตั้งแต่อายุครรภ์ได้ ๓ เดือน จนอายุได้ ๕ ขวบ ๖ เดือน และ ขางจร เป็นขางที่เกิดแทรกขึ้นระหว่างขางเจ้าเรือน หรือเป็นขางที่เกิดต่อเนื่องจากขางเจ้าเรือน ทำให้มีอาการรุนแรงขึ้นทั้งขางเจ้าเรือนและขางจรมีอาการแตกต่างกันตามวันเกิดของเด็ก

ละอองหมายถึง ชื่อโรคเด็กชนิดหนึ่ง เกิดกับทารกแรกเกิดถึงเด็กอายุไม่เกิน ๕ ขวบ ๖ เดือน เกิดขึ้นในปาก ลำคอ กระพุ้งแก้ม หรือบนลิ้น

หาละ หมายถึง บริเวณเพดานในปากจะมีตุ่มแข็งๆ เกิดขึ้น ซึ่งเกิดจากการอุดตันของต่อมเมือก เด็กจะดูดนมไม่ได้เพราะเจ็บปาก

วิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยภูมิปัญญาพื้นบ้านในการรักษาโรคหาละ ละออง ขางในเด็ก นี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Descriptive research) โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะจงและการสังเกตการณ์กับหมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษามากกว่า 10 ปี และเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ การตรวจวินิจฉัย และขั้นตอนในการใช้ยาสมุนไพรและการรวบรวมตำราการรักษาโรคหาละ ละออง ในเด็กของหมอพื้นบ้าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

หมอพื้นบ้านที่มีความชำนาญในใช้สมุนไพรรักษาโรคหาละ ละอองขางในเด็กในเขตพื้นที่สุขภาพ 11

กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหาละ หนองซางในเด็ก เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้ทำการลงพื้นที่หากลุ่มพื้นบ้านที่มีความรู้และความชำนาญ และมีประสบการณ์เป็นที่ยอมรับ โดยการสอบถามข้อมูลจากกลุ่มสมาชิกที่เป็นหมอพื้น จำนวน 4 ราย

เกณฑ์ในการคัดเลือกหมอพื้นบ้าน

1. หมอพื้นบ้านที่มีความรู้ความชำนาญในการรักษาโรคหาละ หนองซางในเด็ก
2. หมอพื้นบ้านที่มีประสบการณ์ในการรักษาโรค ไม่น้อยกว่า 10 ปี
3. หมอพื้นบ้านที่เป็นผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์แผนไทย ประเภท ก ค และเป็นที่ยอมรับในพื้นที่
4. มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป เพื่อให้ได้ข้อมูลจากประสบการณ์ที่ยาวนาน เน้นการศึกษาหมอพื้นบ้านที่อายุสูงเพื่อเก็บประสบการณ์รักษา ที่กำลังสาบสูญ

เครื่องมือวิจัยในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามในการสัมภาษณ์เจาะลึก หมอพื้นบ้าน มีด้วยกัน 3 ตอน ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของหมอพื้นบ้าน
2. สถานภาพและบทบาทของการเป็นหมอพื้นบ้าน
3. วิธีการรักษาโรคหาละ หนอง ซางในเด็กและขั้นตอนและการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย

1. สมุดและปากกาจดบันทึก ใช้ในการบันทึกข้อมูลของพื้นบ้าน
2. เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์หมอพื้นบ้าน
3. กล้องถ่ายรูป ใช้ในการบันทึกรูปภาพของหมอพื้นบ้าน เครื่องสมุนไพรที่หมอพื้นบ้านใช้ในการรักษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และใช้แบบ การสัมภาษณ์เจาะลึกที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยประยุกต์มาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนการสังเกตนั้นเป็นการสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ได้จัดทำข้อมูลให้เป็นระเบียบ จัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล จากแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากนั้นนำมาสรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคหาละ หนองซางในเด็ก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้แบบสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญา องค์ความรู้และหลักตรววจินิจฉัย การใช้สมุนไพรและ รวบรวมตำรายาในการรักษาโรคหาละ หนอง ซางในเด็ก โดยมีการศึกษาในหมอพื้นบ้าน ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี ใน จำนวน 4 ราย

ข้อมูลทั่วไป

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้านทั้ง 4 ราย(นายเดิม เจริญสุข อายุ 84ปี) (นายลับ นาคช่วย อายุ82 ปี) (นายจ๋านง กาญจนโสภณ อายุ 78 ปี) (นายอนัน แก้วขนา อายุ 68) พบว่า เป็นชายทั้งหมด มีอายุ 68-84 ปี มีประสบการณ์และความชำนาญในการรักษาโรคมามากกว่า 10 ปี และได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้ศึกษาเพิ่มเติมจากตำราและสมาคมแพทย์แผนไทย จังหวัดกระบี่

บทบาทการมาเป็นหมอพื้นบ้าน

หมอพื้นบ้านทั้ง 4 ราย ส่วนใหญ่มีแรงจูงใจมาจากคนใกล้ชิด บรรพบุรุษ อย่างเช่นพ่อมีความเชื่อว่า พ่อแม่เป็นหมอถูกต้อง เป็นหมอ ต้องสืบทอดด้วยสายเลือดเท่านั้น และเกิดความเคยชินและเรียนรู้ไปโดยการทำให้เกิดความชำนาญในการรักษา หมอพื้นบ้านบางท่านมีความชำนาญรักษาได้หลายโรค เพราะว่าการเรียนรู้ศึกษาเพิ่มเติมจากเรียนที่สมาคมการแพทย์แผนไทย เพื่อสอบใบประกอบโรคศิลปะ การบันทึกตำรับยาของหมอทั้ง 4 ราย มีการบันทึก 3 ราย แล้ว 1รายอาศัยการท่องจำสมุนไพรในการรักษา เพราะคิดว่าถ้าบันทึกลงไปจะเป็นอันตรายต่อตนเอง

องค์ความรู้และภูมิปัญญาในการรักษาโรคหาละ ละออง ชาง

หมอพื้นบ้านมีความเชื่อว่าสาเหตุการเกิดโรคหาละ ละอองชาง คือ หมอพื้นบ้าน ทั้ง 4 คน มีความเชื่อว่ามาจากแม่ซึ่งแม่กินอาหารที่แสดงเข้ากินเข้าไป เพราะการกินนมแม่เข้าไปกระทำให้เกิดท้องอืดท้องเฟ้อ และแม่สมัยใหม่ไม่ได้อยู่ไฟทำให้น้ำนมแม่ไม่ดี รongลงมาเกิดจากกรรมพันธุ์ เกิดจากกทำกรรมชาติส่งผลให้เกิดโรค

ลักษณะการเกิดโรคหาละ ละอองชางในเด็กของหมอพื้นบ้านทั้งทั้ง 4 คน พบว่า หมอพื้นบ้าน ส่วนใหญ่ มีความเชื่อตรงกันว่า หละ อองชาง มีลักษณะเป็นฝ้า แผลผื่น ซึ่งขึ้นในปากในคอ การเกิดมักจะมาพร้อมกัน ชางหรือตานชาง มีลักษณะตัวร้อน เป็นเม็ดเป็นตามร่างกาย รongลงมา มีความเชื่อว่าเกิดจากตานกระทำให้ท้องขึ้น บางก็ท้องเสีย ปวดบิดมวน กระทำให้อาเจียน เกิด ปิ เกิดส่งผลให้เด็กเจ็บป่วย

ขั้นตอนในการรักษาโรคหาละ ละออง ชาง

หมอพื้นบ้านองค์ความรู้ในการวินิจฉัยโรคหาละละอองชางในเด็ก หมอพื้นบ้าน ทั้ง 4 คน วินิจฉัยโรคต่างกัน ทุกอาศัยประสบการณ์ในการรักษาโรคด้วยการสอบถามพูดคุยกับคนอย่างเป็นมิตร การสอบถามพ่อแม่เด็ก สังเกต ฟัง สัมผัส ดมกลิ่น เพื่อการรักษาได้วางยาได้ถูกต้อง

การใช้สมุนไพรในการรักษาโรคหาละ ละออง ชางในเด็ก

การใช้ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้านพบว่า จัดทำเป็นยาต้มกิน ยาอาบ ยากวาดลิ้น ยาสู่มะห่อม ขั้นตอนในการรักษาของแต่ละท่านจะมาจากประสบการณ์และความชำนาญ ที่ได้มาจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ข้อห้ามในการรักษาโรคมีเป็นบ้าง ท่าน ในส่วนของการจดบันทึกของหมอพื้นบ้านมีทุกท่านขั้นตอนในการรักษาคนไข้ โดยการติดตามโทรศัพท์ ให้คนไข้ติดกลับมาเพื่อบอกอาการส่วนใหญ่หมอพื้นบ้าน 4 คน มีตำรับยาสมุนไพรเป็นตัวหลัก และตัวยาคช่วยในการรักษาโรคที่แทรกเข้า และรongลงมาเป็น ยากวาดลิ้นใช้ในการรักษา ฝ้า ละอองชาง แผลในปาก รongลงจะใช้สู่มะห่อม ใช้เด็ก 0-2 ปีที่มีอาการท้องอืดท้องเฟ้อ และยาทาท้องเหมือนกันใช้เด็ก แก่เด็กท้องผูก ร้องบิด

ตำรับสมุนไพรของหมอพื้นบ้านทั้ง 4 ราย พบว่า ตัวยาหลัก สรรพคุณส่วนใหญ่ แก้พิษตานซาง แก้ซางลงท้อง ขับพยาธิ ตานซางทุกชนิด ตัวรองรสเผ็ดร้อน สรรพคุณใช้ขับเสมหะ ตัวยาช่วยตัวยาคะมีรสขม แก้ไข้ ยากวาดลิ้นส่วนใหญ่จะเป็นรสฝาด รสจืด สรรพคุณรักษาแผลในปาก ยาสู่มะหม่อม รสเผ็ดร้อน ใช้ขับลมซาง แก้อท้องผูก ยาทาท้อง รสเผ็ดร้อนสุขุม สรรพคุณ แก้อท้องผูก

ยาสมุนไพรที่ได้มานั้นมาจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนมาก เพราะหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวน ทำไร่ เป็นเกษตรกร และตอนยาที่หายากทำการสั่งซื้อบ้าง

ในส่วนการเก็บรวบรวมตำรา จะส่งต่อให้ทายาทสืบสายเลือด เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ในการเป็นหมอ เพื่อมีความเชื่อว่า ถ้าเป็นหมอ ลูกก็ต้องเป็นหมอ จึงเป็นการยากที่ขี้อวดตำราที่จดบันทึกไว้ แต่ท่านมีการเปิดถ่ายทอดให้ความรู้แก่ลูกศิษย์ทั่วไปที่สนใจในความรู้ และมีจิตใจที่เมตตาต่อเพื่อนมนุษย์

อภิปรายผล

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของหมอพื้นบ้าน พบว่า เป็นชายทั้งหมด มีอายุ 68-84 ปี มีประสบการณ์และความชำนาญในการรักษาโรคมากกว่า 10 ปี และได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และได้ศึกษาเพิ่มเติมจากตำราและสมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดกระบี่ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องซึ่งมีความสอดคล้องการศึกษาของ ปิยนุชยอดสมสวย ,สุพิมพวงษ์ทองแท้(2552) การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภอองค์กรจังหวัดนครนายก เหตุจูงใจสำคัญที่ทำให้มาเป็นหมอพื้นบ้านคือการที่มีบรรพบุรุษเป็นหมอพื้นบ้านความรู้ที่ใช้ในการรักษาส่วนใหญ่จะบันทึกไว้ในความทรงจำคนไข้ที่มารับการรักษา มีทั้งคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่องค์กร และจังหวัดใกล้เคียงในการรักษาโรคหมอพื้นบ้านจะเริ่มจากการซักประวัติคนไข้ร่วมกับการตรวจร่างกายโดยใช้ศาสตร์พื้นบ้านของแต่ละบุคคลในการรักษาหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่จะใช้สมุนไพรตำรับรวมกับการใช้คาถาจากนั้นหมอพื้นบ้านบางท่านจะมีข้อปฏิบัติพิเศษได้แก่การถือศีลหมั่นทำบุญและไม่ดื่มแอลกอฮอล์โดยจะพบในกลุ่มหมอพื้นบ้านที่ใช้คาถาในการรักษา ร่วมกับการจ่ายยาสมุนไพร จะเห็นว่าภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านเป็นศาสตร์ในการดูแลสุขภาพของประชาชน ที่อาศัยความเชื่อความศรัทธาและอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลักมีการรักษาทั้งกายและใจ ควบคู่กันไปการรักษาเป็นเรื่องของบุญคุณไม่ใช่การเรียกร้องค่าตอบแทนและจากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าองค์ความรู้ดังกล่าวไม่มีการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ทำให้องค์ความรู้จะสูญสิ้นไปพร้อมกับหมอพื้นบ้านซึ่งหากเป็นเช่นนี้การแพทย์พื้นบ้านคงเสื่อมคุณค่าและสูญสิ้นไปในที่สุด

หมอพื้นบ้านมีความเชื่อว่าสาเหตุการเกิดโรคหาละ ละอองซางเกิดจากมารดาและมารดา กินอาหารที่แสลงเข้ากินเข้าไป เพราะเชื่อว่าถ้าเด็กกินมารดาเข้าไปเด็กก็จะได้รับสิ่งที่มารดา กินเข้าไป รองลงมาเกิดจากกรรมพันธุ์ เกิดจากทำกรรมชาติส่งผลให้เกิดโรค การเกิดโรคหาละ ละอองซางในเด็กของหมอพื้นบ้านความเชื่อตรงกันว่า หละ อองซาง มีลักษณะเป็นฝ้า แผลผื่น ซึ่งขึ้นในปากในคอ การเกิดมักจะมาพร้อมกัน ส่วนในเรื่องซางหรือตานซางมักจะเกิดในเด็กแรกเกิด -12 ปี ขึ้นไป ลักษณะตัวร้อน ในปากเพดาน ลิ้น เป็นแผล เป็นเม็ดเป็นตามร่างกายเด็กกินนมไม่ได้ อาการส่วนใหญ่ที่พบคือเกิดจากอาหาร ส่งผลให้เด็ก ท้องผูก ท้องเสีย บิดมูกเลือก อูจจะระเหลวหมื่นดังโบ้ไม้เน่า ไข่ไก่เน่า นานเข้าเกิดการสะสมจึงทำให้เด็กป่วย เกิดจากระบบทางเดินอาหาร อาหารเป็นพิษซึ่งมีความสอดคล้องคัมภีร์ปฐมจินดา ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไปสาขาเวชกรรมไทยเล่ม 1 ว่าด้วยลักษณะน้ำนมเป็นโทษ อีก 3 จำพวก คือ มารดาอยู่ไฟไม่ได้ ท้องเชียวดังท้องค่าง ครั้นมารดาออกจากเรือนไฟแล้วให้กุมารดื่มน้ำนมเข้าไป ก็อาจให้เป็นโรคต่างๆ ด้วยดื่มน้ำนมเป็นโทษ 3 ประการ ดังนี้ 1) น้ำนมจาง สีเขียวดังน้ำต้มหอยแมลงภู่ 2) น้ำนมจาง มีรสเปรี้ยว 3) น้ำนมเป็นฟองลอย น้ำนมทั้ง 3 ประการนี้ย่อมเปื้อนเปียน กุมาร กุมารทั้งหลาย ซึ่งได้บริโภคนั้นกระทำให้เกิดโรคต่างๆ บางทีกระทำให้ลงท้อง บางทีกระทำให้ท้องขึ้น บางที กระทำให้ตัวร้อน บางทีกระทำให้ปวดมวนในท้อง ทั้งนี้เป็นมลทินโทษแห่งน้ำนม เพราะน้ำนมดิบให้โทษเป็น 3 ประการดังนี้ พระอาจารย์ท่านกล่าวไว้ดังนี้ อันว่าแพทย์ทั้งหลายมิได้ถือเอาซึ่งพระคัมภีร์ฉันทศาสตร์ อิมไปด้วยโลก ด้วยหลง

มีใจอันถือทิฐิมานะ อันว่าแพทย์ผู้นั้น ชื่อว่ามีตาอันบอดประกอบไปด้วยโทษ ด้วยประการ หลักในการวินิจฉัยโรคของหมอพื้นบ้าน ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่อาศัยหลักประสบการณ์ในการรักษา โดยการสังเกต สัมผัสจับชีพจร ดูความร้อนความเย็นในร่างกาย การคลำ และ ดมกลิ่น ความผิดปกติเหล่านี้ สามารถนำไปจ่ายสมุนไพรได้อย่างแม่นยำซึ่งมีความสอดคล้องกับ บุญศรีเลิศวิริยจิตต์: คลังภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับสมุนไพรชุมชนภาคอีสาน (2554) องค์ความรู้ของหมอพื้นบ้าน ด้านการรักษานั้นคือ การเป่ารักษา ให้ยาสมุนไพร การ วินิจฉัย จากการซักประวัติสังเกตลักษณะอาการบุคลิกของคนไข้ กรณีเป็นโรคนอกที่ปรากฏก็ ตรวจร่างกายโดยการดู ตรวจสัมผัสความร้อน ลักษณะสีผิวความผิดปกติของ จากการศึกษาการใช้ยาสมุนไพรของหมอพื้นบ้าน พบว่า ยาสมุนไพรจะเป็นยาตำรับซึ่ง และรองลงมาจะเป็นสมุนไพรเดี่ยวเป็นตัวยาค่อยในการรักษา อย่างเช่น ยาสมุนไพรหอมในเด็กแรกเกิด ยากวาดล้น ยาทาท้อง เป็นการใช้เป็นประสบการณ์ที่สะสมมายาวนาน สมุนไพรในยาตำรับของหมอพื้นบ้านส่วนใหญ่มีสรรพคุณรักษาแก้ไข้พิษ ขาง แก้อุจจาระเน่า ปวดบิดมูกเลือดและถ้าเด็กมีไข้แทรกจะใช้รสขมเพื่อแก้ไข้ในเด็ก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ นางสาวชฎารัตน์ อิศรารักษ์ , นางสาวผกาดี สุวรรณโณ 2552 ตำรับยาไทยที่ใช้ในระบบทางเดินอาหารจากคัมภีร์ปฐมจินดา จากการศึกษาพบว่ายาที่ใช้ในระบบทางเดินอาหารแต่ละตำรับประกอบด้วยตัวยาสสมุนไพรมากชนิดที่มีสรรพคุณและอัตราส่วนของตัวยาแตกต่างกันส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่มีรสเผ็ดร้อน โดยตำรับที่ใช้ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อจะเน้นใช้ยารสเผ็ดร้อนเพอสลายธาตุลมในตำรับที่ใช้แก้อาการท้องผูก จะใช้ยาถ่ายเพื่อบรรเทา ร่วมกับยารสเผ็ดร้อน และจะเสริมยารสขมเพื่อแก้ไข้ในตำรับที่ใช้แก้อาการขางตาน ส่วนตำรับที่ใช้แก้ท้องเสีย เป็นมูกเลือด จะใช้ยารสเผ็ดเพื่อสมานแผลและฆ่าเชื้อร่วมกับยารสเผ็ดร้อน บางตำรับอาจใช้ยารสเย็นช่วยในการดับพิษร้อนด้วย ซึ่งมีสัมพันธ์กับทฤษฎีการรักษาโรคตามแนวคิดของการแพทย์แผนไทย และสอดคล้องกับข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ที่สืบค้นได้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการใช้ยาตำรับเหล่านี้ อย่างไรก็ตามการใช้ยาสมุนไพรในผู้ป่วยย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ตามความผิดปกติของธาตุที่เกิดขึ้นจึงควรใช้อย่างระมัดระวังตามคำแนะนำของแพทย์แผนไทยผู้เชี่ยวชาญจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาในการรักษาโรคหระ ละอองขางในเด็กเป็นศาสตร์และศิลป์ในการรักษาโรคและเป็นการดูแลสุขภาพพื้นฐานของคนในชุมชน ที่อาศัยความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีมาจากการสะสมประสบการณ์ในการใช้ยาสมุนไพรในท้องถิ่น ให้เกิดความเชื่อ เพื่อเป็นพึ่งพาของคนในชุมชนและบริการอย่างยั่งยืนเอง ส่งผลให้คนที่มารักษาบอกต่อกันไป เพราะการรักษาไม่มีค่าใช้จ่ายที่แพงเกินไป เพราะจากการที่ได้พูดคุยกับหมอพื้นบ้าน มีการตั้งราคาไว้แล้ว แต่ถ้าคนไข้ไม่มี แล้วแต่คนไข้จะให้ จากการดำเนินงานวิจัยในการสัมภาษณ์หมอพื้นบ้านบางท่านไม่ได้จดบันทึกใช้การท่องจำสมุนไพรในการรักษาและตำรับยาสมุนไพร ก็เปลี่ยนไปตามลักษณะคนไข้ ผู้ศึกษากลัวว่าองค์ความรู้จะสูญหายไป เพราะหมอพื้นบ้านเชื่อว่าถ้าจดบันทึกไปแล้ว กระทำให้เป็นอันตรายต่อการเป็นหมอ เพราะหมอพื้นบ้านบางต้องให้ให้ลูกหลานเป็นคนสืบต่อ แต่ทว่ายุคสมัยใหม่ ลูกหลานไม่หันมาสนใจที่จะเรียนรู้ จึงเป็นการช่วงในการส่งต่อหรือสืบทอดต่อไป ถ้าเป็นเช่นนี้การแพทย์พื้นบ้านที่มีองค์ความรู้ของหมอพื้นบ้านก็จะสาบสูญไปตามกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง

ปิยบุษ ยอดสมสวย และสุพิมพ์ วงษ์ทองแท้. (2552). การศึกษาภูมิปัญญาของหมอพื้นบ้านในอำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก.

รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, นครนายก. 72 หน้า.

พระมหาทองจันทร์ ทิพย์วัฒน์. (2543). ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในการรักษาโรคกระดูก อำเภอสว่างวีรบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. รายงาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม. 192 หน้า.

มาลา สร้อยสำโร ภูมิปัญญาไทยในการกวาดยาเด็ก. (2010). การศึกษาองค์ความรู้ ความเชื่อ วิธีการ ขั้นตอน ตำรับยาที่ใช้ในการกวาดยาเด็กตามภูมิปัญญาไทย

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และยงค์ศักดิ์ ตันติปัญญ. (2550). สุขภาพไทย วัฒนธรรมไทย. นนทบุรี: สำนักวิจัยและ สังคมสุขภาพ

ขุนนิเทศสุขกิจ : 2516 เรื่องสรรพยาวิจารณ์ เล่มสอง หน้า 1-10 พระคัมภีร์ ปฐมจินดา

วิลาวัลย์ จีงประเสริฐ. (2536).คู่มือการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ ทางเลือก. (ออนไลน์).

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2550). เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพการแพทย์แผนไทย. หน่วยที่ 8-15 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.